

Warszawa, 6 lipca 2020 r.

Komunikat FOR 25/2020:

Wielka czystka w ramach „spłaszczenia struktury sądów”? Potrzebny podpis prezydenta

Synteza:

- Przed II turą wyborów prezydenckich przypominamy zapowiedzi ustaw, o których podpisaniu lub zawetowaniu zdecyduje nowo wybrany Prezydent RP
- 8 lutego 2020 r. na konwencji Solidarnej Polski, partii urzędującego ministra sprawiedliwości Zbigniewa Ziobry, doszło do zaprezentowania trzeciego, ostatecznego etapu „reformy sądownictwa PiS” występującego pod hasłem „spłaszczenia struktury sądów”
- Prace legislacyjne nad projektem trwają i można się spodziewać, że niedługo po przejściu szybkiej drogi legislacyjnej trafią do podpisu Prezydenta
- Główne założenie tzw. spłaszczenia systemu powszechnego sądownictwa to likwidacja sądów rejonowych, okręgowych oraz apelacyjnych i zastąpienie ich sądami okręgowymi oraz regionalnymi
- W rzeczywistości reorganizacja ustroju sądownictwa powszechnego doprowadzi do reorganizacji samych sędziów oraz przenoszenia i przechodzenia w stan spoczynku tych, którzy są niewygodni politycznie

O planach tzw. spłaszczenia struktury sądownictwa mówiono od dłuższego czasu, jednak konkretne zapowiedzi zostały przedstawione dopiero 8 lutego 2020 r. na Konwencji Solidarnej Polski. Politycy związani z formacją Zbigniewa Ziobry jasno stwierdzali w swoich wystąpieniach, że „reformy sądownictwa PiS” jeszcze się nie zakończyła. Zamach na Trybunał Konstytucyjny, KRS oraz Sąd Najwyższy, wprowadzenie tzw. Ustawy kagańcowej – wszystkie te elementy składające się na destrukcję praworządności

ma zwieńczyć bowiem w najbliższej przyszłości zapowiadany projekt spłaszczenia systemu sądownictwa¹.

„Mamy dzisiaj rozbudowany, niemalże bizantyjski system sądownictwa – cztery poziomy. Dlatego proponujemy zmianę w postaci spłaszczenia struktury, likwidacji tej rozbuchanej struktury sądownictwa, wprowadzenie dwóch instancji, jednolite stanowisko sędziowskie i łatwiejsze drogi awansowe dla sędziów pracujących, rzetelnych, których mamy ogromną liczbę”².

Przywołany wyżej cytat pochodzi od Marcina Warchoła, obecnego wiceministra sprawiedliwości oraz (od grudnia 2019 r.) pełnomocnika rządu ds. praw człowieka. Co kryje się pod pomysłem całkowitej reorganizacji sądownictwa powszechnego? Zgodnie z art. 180 ust. 5 Konstytucji RP w razie zmiany ustroju sądów lub zmiany granic okręgów sądowych **wolno sędziego przenosić do innego sądu lub w stan spoczynku z pozostawieniem mu pełnego uposażenia**. W praktyce oznacza to, że aby w dogodny sposób doprowadzić do ponownej weryfikacji niewygodnych politycznie sędziów, wystarczy zmienić ustrój sądownictwa. Wprowadzenie nowego ustroju i stopni zawodowych sędziów wiązać się będzie z ponownym ich przypisywaniem do innych sądów. Może to wskazywać na powtórny weryfikację np. ich kompetencji oraz doświadczenia zawodowego, a – jeżeli zostanie ona przeprowadzona na wzór zmian dokonywanych w 2016 r. w prokuraturze – oznaczać to może uzależnienie decyzji personalnych od chwilowych interesów politycznych.

Należy pamiętać, że już raz, w 2018 roku, doszło do próby usunięcia sędziów Sądu Najwyższego i przeniesienia ich przymusowo w stan spoczynku, poprzez dokonanie zmiany wieku emerytalnego. Orzekać mieli przestać automatycznie sędziowie, którzy ukończyli 65. rok życia. Przewidziano jednak wyjątek. Zgodnie z przeprowadzoną nowelizacją sędziowie mogli dalej orzekać, jeśli w ciągu miesiąca od wejścia w życie nowej ustawy złożyli stosowne oświadczenie i przedstawili odpowiednie zaświadczenia lekarskie, a prezydent wyraził zgodę na dalsze zajmowanie przez nich stanowiska sędziego SN³. Oznaczało to więc uzależnienie ich pracy w ostateczności od decyzji politycznej.

¹ Więcej informacji na ten temat w Przewodniku wyborczym FOR: Praworządność, dostępny pod linkiem: <https://for.org.pl/pl/publikacje/raporty-for/raport-przewodnik-wyborczy-praworzadnosc>

² <https://oko.press/ziobro-juz-nie-kryje-co-zrobi-z-sadami/>

³ <https://www.rmf24.pl/raporty/raport-batalia-o-sady/fakty/news-sedziowie-sn-odeslani-w-stan-spoczynku-to-wbrew-prawu,nld,2631038>

Równie jaskrawym przykładem zaistnienia wpływu politycznej woli w polskim wymiarze sprawiedliwości pozostaje sprawa prokuratora Mariusza Krasonia, członka niezależnego stowarzyszenia prokuratorów Lex Super Omnia. Za swój udział w opracowaniu uchwały Zgromadzenia Prokuratorów w Prokuraturze Regionalnej w Krakowie, w której zarzucili oni swoim przełożonym ograniczanie niezależności, został delegowany do prokuratur niższego stopnia decyzją Bogdana Świączkowskiego, prokuratora krajowego oraz pierwszego zastępcy prokuratora generalnego i ministra sprawiedliwości, Zbigniewa Ziobry. Jak stwierdził w komunikacie sam Rzecznik Praw Obywatelskich, dr Adam Bodnar: *Krasoń opiekuje się w Krakowie rodzicami, delegowanie go do pracy w miejscowości odległej o kilkaset kilometrów na podstawie ogólnikowego uzasadnienia Prokuratury Krajowej miało cechy szykany, zwłaszcza że zainteresowany jest aktywnym działaczem stowarzyszenia Lex Super Omnia*⁴.

Obecnie na poziomie sądów powszechnych polski porządek prawny przewiduje trzy rodzaje sądów: sądy rejonowe, okręgowe oraz apelacyjne. Sprawy trafiają do nich w zależności od ich właściwości, co z kolei oznacza np. różnicowanie w zależności od wartości przedmiotu sporu lub też odpowiedniej instancji.

Z zapowiedzi zmian proponowanych przez PiS, które przedostały się do mediów wyłania się natomiast następujący obraz:

1. Dwie instancje zastąpią... dwie instancje

Pierwszym krokiem reorganizacji obowiązującego systemu sądownictwa ma być likwidacja istniejących sądów i zastąpienie ich sądami regionalnymi (w miejsce sądów apelacyjnych oraz okręgowych) oraz sądami okręgowymi (zastąpiłyby one sądy rejonowe). PiS zakłada również zaprzestanie rozróżniania na sędziów sądów apelacyjnych, okręgowych i rejonowych (czyli tak, jak jest obecnie). W zamian zaproponowano wprowadzenie jednego tytułu dla wszystkich sędziów: sędziego sądu powszechnego. W teorii miałyby to oznaczać wprowadzenie równości pomiędzy urzędującymi sędziami. W praktyce ta propozycja jest jednak w dużej mierze oderwana od rzeczywistych potrzeb obywateli. Sędziowie orzekający w

⁴ <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/sad-uznaje-argumenty-rpo-ws-decyzji-PK-o-przeniesieniu-prokuratora-do-innego-miasta>

wyższych instancjach mają bowiem w założeniu posiadać m.in. większe doświadczenie i kompetencje do wyrokowania w sprawach bardziej skomplikowanych czy też w instancjach odwoławczych.

Niezrozumiałym jest twierdzenie, jakoby zmiany miały na celu wprowadzić uproszczony system dwuinstancyjny. Taki bowiem obowiązuje dziś w ramach sądownictwa powszechnego. Osoba niezadowolona z wyroku, który zapadł w pierwszej instancji może odwołać się do sądu wyższej instancji. I tak: odwołanie od wyroku sądu rejonowego składa się do sądu okręgowego, a jeżeli sądem pierwszej instancji był sąd okręgowy – do sądu apelacyjnego. Skarga kasacyjna z kolei, często błędnie mylona z trzecią instancją, to nadzwyczajny środek zaskarżenia. Nie jest możliwe zastosowanie go w każdej sprawie. Często podkreśla się, że Sąd Najwyższy jest sądem prawa, a nie sądem faktów. Wyjątkowość tego środka pokazują same liczby. W 2017 r. było niecałe 7,7 tys. skarg co stanowiło nieco ponad 0,05% spraw rozpatrywanych ogółem w sądach powszechnych⁵.

Warto przypomnieć, że równocześnie z prezentowaniem stanowisk odnoszących się do upraszczania systemu sądownictwa w Polsce, władza PiS wprowadziła dodatkowy nadzwyczajny środek zaskarżenia, jakim jest tzw. skarga nadzwyczajna, składana również do Sądu Najwyższego, czym dodatkowo skomplikowała system.

Przy okazji przeprowadzania reorganizacji systemu funkcjonowania prokuratury doszło do analogicznych działań. Zlikwidowano Prokuraturę Generalną (zastąpiła ją Prokuratura Krajowa) oraz prokuratury apelacyjne (zastąpiono je prokuraturami regionalnymi). Następnie doprowadzono do trwałego przeniesienia ok. 1/3 doświadczonych prokuratorów dotychczas zasiadających w strukturach Prokuratury Generalnej oraz prokuraturach apelacyjnych. Do zmian dochodziło z naruszeniem prawa do równego traktowania, śledczy przenoszani byli na miejsca służbowe w jednostkach niższego szczebla (niejednokrotnie o 2-3 szczeble). Można domniemywać, że podobnie postąpiono by więc w przypadku sędziów. Zmuszeni do zmiany miejsca pracy, a niekiedy również przypisanego im pierwotnie okręgu (zmiana ustroju sądów otwiera bowiem furtkę do szerokich zmian w wyznaczaniu okręgów), sędziowie *de facto* poddawani będą ponownej weryfikacji. Zapowiedzi ministra sprawiedliwości nie pozostawiają co do

⁵ <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2019/05/IWS-Siemaszko-Ostaszewski-Włodarczyk-Madejska-Tendencje-wplywu-spraw-do-polskich-sadow-powszechnych.pdf>

tego złudzeń. Koronnym argumentem przemawiającym za całkowitą zmianą ustroju i ponowną weryfikacją orzekających sędziów ma być rzekomo fakt, że część spośród nadal pracujących sędziów otrzymała swoje powołania od Rady Państwa PRL. Stanowisko to nie jest jednak poparte faktami.

Po 1989 r. doszło do podwójnej weryfikacji osób piastujących stanowiska sędziowskie. Jak podaje stowarzyszenie sędziowskie Iustitia, w odpowiedzi na tzw. *Kompedium Białej Księgi w sprawie reform polskiego wymiaru sprawiedliwości* przedstawione przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej dla Komisji Europejskiej: w latach 1990-2000 Krajowa Rada Sądownictwa odmówiła 511 sędziom orzekania po osiągnięciu wieku emerytalnego. Z kolei na mocy ustaw lustracyjnych (1997 rok) pozbawiono stanu sędziowskiego i uposażenia 42 sędziów oraz 21 członków rodzin zmarłych sędziów, którzy orzekali w sądach i organach uznanych za organy represji⁶.

Podczas konwencji Solidarnej Polski 8 lutego br. Ziobro podkreślał, że *część orzekających obecnie sędziów powołana została przez Radę Państwa PRL. (dokładnie 747⁷) - I oni śmiać twierdzić w swojej hipokryzji i zakłamaniu, że ten mandat daje im gwarancje niezależności i niezawisłości, a ten mandat, który będą dostawać sędziowie powoływani przez KRS z udziałem prezydenta RP wyłonionego w bezpośrednich wyborach jest mandatem⁸.*

Różnica jest jednak zasadnicza. Sędziowie orzekający obecnie, którzy swoje powołanie otrzymali jeszcze w czasach PRL, przeszli *de facto* podwójną lustrację. Sędziowie powołani z kolei przez upolitycznioną w wyniku reform PiS Krajową Radę Sądownictwa zgodzili się awansować pomimo znanych powszechnie wątpliwości konstytucyjnych.

⁶ <https://www.iustitia.pl/informacje/2160-odpowiedz-na-kompedium-bialej-ksiegi-w-sprawie-reform-polskiego-wymiaru-sprawiedliwosci-przedstawione-przez-rzad-rzeczypospolitej-polskiej-dla-komisji-europejskiej>

⁷ <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1446547,sn-zaradkiewicz-lista-sedziow-nominowana-przez-rade-panstwa-prl-tsue.html>

⁸ https://wiadomosci.onet.pl/kraj/konwencja-solidarnej-polski-zbigniew-ziobro-zapowiada-ciag-dalszy-reform/y0x56x5?utm_source=pl.wikipedia.org_viasg_wiadomosci&utm_medium=referral&utm_campaign=leo_automatic&srcc=ucs&utm_v=2

Sądy to nie króliki doświadczalne

Zapowiedzi reorganizacji systemu sądownictwa powszechnego powinny budzić silny niepokój, zarówno tych, którzy przez ostatnie lata angażowali się w protesty przeciw upolitycznianiu sądów, jak również tych, którzy mogą kiedykolwiek wejść w kontakt z sądami. Prezydencki podpis może sprawić, że ustawa zezwoli na przeprowadzanie politycznie motywowanej weryfikacji sędziów, którzy z założenia mają być niezawisli (zgodnie z art. 178 Konstytucji RP). Oceniając dotychczasowe działania i wypowiedzi Andrzeja Dudy i Rafała Trzaskowskiego w sprawie praworządności i wymiaru sprawiedliwości wydaje się oczywiste, który z kandydatów podpisałby się pod takimi zmianami, a który by je zawetował.

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wyężonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn możesz się skontaktować z:

Patrycja Satora, dyrektor ds. rozwoju FOR

tel. 500 494 173

e-mail: patrycja.satora@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność – obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

KONTAKT DO AUTORKI

Eliza Rutynowska

Prawniczka FOR

e-mail: eliza.rutynowska@for.org.pl

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR
ul. Ignacego Krasickiego 9A • 02-628 Warszawa • tel. 22 628 85 11
e-mail: info@for.org.pl • www.for.org.pl
[f](https://www.facebook.com/FundacjaFOR)/FundacjaFOR • [t](https://twitter.com/FundacjaFOR)@FundacjaFOR